

מיזה בכלל שמרן?

תקוה לוי

שכונת שמרן: תעודת זהות
תושבים: 4,500
מספר בלוקים: 44
יחידות דיור: 1,150
אורך השכונה: 1 קילומטר חד-סימטרי
רוחב השכונה: 30 מטר
בשכונה שתי חנויות מכולת, שני
גני-ילדים, ארבעה בתי-כנסת, מתנ"ס
והיכל ספורט
אקדמאים: עשרה
אין בשכונה: בית-ספר, טיפת-חלב,
סניף-דואר, בנק, ירקנים, פסי הרעדה,
מעקות במיחות, תעלת-ניקוז, תאורה
תיקנית, תחנות הסעה מקורות, קירות
חוסמי מפולת סלעים.

הסוציולוגים, ההיסטוריונים, העיתונאים והפוליטיקאים האשכנזים המתפרנסים מכך שהם כותבים על ומנתחים את המזרחים. הרי הם אלה המונעים פרסום של הדברים שאנו אומרים וכותבים (ומה עוזר לנו שאנחנו מהווים כשישים אחוזים מאוכלוסיית ישראל) וכולנו קוראים, רואים ושומעים על עצמנו כפי שאשכנזים מציגים אותנו. קלרה ומרקו למברטו משכונת שטרן בירושלים, כאן, הבמה היא שלכם! ראינו עם קלרה למברטו, רכות עמותת "שמש"

מעלים על דעתם שמישהו מאופקים מסוגל לומר את דבריו בעצמו אלא מפיו של סופר/עיתונאי אשכנזי, או שמא ההליטו מראש לנטרל את האפשרות שדיבריהם של תושבי שכונות ועירות פיתוח יפגעו קודם כל בהם. נראה שעליהם להבטיח שלא תוטרד שלוותם של קוראי "פוליטיקה", שלכן נשלחה הגברת גור למסע הארוך לארץ הרחוקה היא - אופקים. מדוע חושבת בתיה גור שהיא שונה מאפרים קישון של "סאלח שבתי" ומכל המחזאים, הסופרים,

בראיון ב"זה הזמן", שאל רם עברון את בתיה גור, "בדברים שכתבת על אופקים ב"פוליטיקה" הזכרת מספר פעמים את הפטרנאליזם כלפי התושבים, האם אינך חושבת שכתבתך שלך על אופקים, כאחת שבאה מבחוץ, הינה פטרנאליסטית? על כך השיבה גור, "כשעלה הרעיון באתי אל עורך "פוליטיקה" עם אותה שאלה והוא השיב שהנושא של עיירות הפיתוח חשוב ואנחנו חייבים לכתוב עליו, והשתכנעתי." גרעון סאמט, בתיה גור ורכים שכמותם אינם

קלרה למברטו: מה פתאום אנחנו "הפרימיטיבים" נדע מה אנחנו רוצים?

הזמן ולא עושים דבר בעינין. נושא אחר הוא כל מה שקשור להשכלה; הביאו את לשכת התעסוקה לשכונה, מכשירים את האנשים למקצועות כמו ספרות ומזכירות. אני לא אומרת שספרות זה דבר גרוע, אבל אני אומרת שלא רק בני השכונות צריכים לקבל את תפקיד הספרים והחשמלאים ולהיות הפועלים השחורים של המדינה. מספיק עם הספרות והמזכירות, שילכו ללמוד באוניברסיטה, בטכניון. לא! זה גדול מדי, זה לא מתאים לכם, והם לא מתביישים לומר זאת בפנינו. רמת הציפיות של הממסד מהתושבים מאוד נמוכה. הם לא מאמינים בנו, אז איך הם יכולים לבוא ולשנות כשהם בעצמם לא מאמינים שזה אפשרי.

"כל זמן שעבדנו בתוך הממסד, הוא ראה אותנו כחובשים שני כובעים. לדעתי, לא צריכה להיות סתירה בין האינטרס של הממסד לבין זה של השכונה."

- אז את הנהגת את המרד, אני מבינה?
האמת היא שבעלי, מרקו, הוא זה שהוביל. אני הייתי יותר בצד הביצועי. מרקו בא כמשא ומתן עם הממסד כדי לדרוש את הזכויות המגיעות לנו. מרקו ואני עבדנו במתנ"ס עד שיום אחד אמרנו זהו! עד כאן! נגמר לנו הכוחות. התפטרנו בהחלטת שאנחנו הולכים להתארגן ולפעול מחוץ לממסד. כל

- למה, מה מפחיד את הממסד? נסי להיכנס לראש של הממסד.
אני מבינה את הראש של הממסד, הוא פוחד שהתושבים יגולו מהכוח שלו, והוא יהפוך להיות פחות חשוב. התושבים יהיו עצמאיים, בלתי תלויים. הממסד רואה עצמו כיחיד שיוודע מה טוב; הוא המשכיל, המקצועי, אצלו נמצא הידע, מה פתאום הפרימיטיבים האלה ידעו מהם רוצים. מה פתאום הוא ישתף את התושבים בקבלת ההחלטות, זה מהפך במוח לחשוב כך, את זה הממסד לא מוכן לקבל עד היום.

"הביאו את לשכת התעסוקה לשכונה, מכשירים את האנשים למקצועות כמו ספרות ומזכירות. לא רק בני השכונות צריכים לקבל את תפקיד הספרים והחשמלאים ולהיות הפועלים השחורים של המדינה. מספיק עם הספרות והמזכירות."

- תני לי דוגמה של איזה עניין שבו הממסד התעקש והתושבים רצו אחרת.
כל הנושא של תוספות בנייה. אם השיקום הפיזי בא במטרה לעזור לרווחת התושבים, אז קדימה בואו תרחיבו את הבתים; יש כאן אוכלוסיה של 4.500 תושבים ב-44 בלוקים לאורך קילומטר. זוהי מסה עצומה של אנשים שהיים בצפיפות. מתווכחים כל

שטרן למען שטרן. שורר בקול ישראל, 16.2.90, ראינוה יעל צדוק, ערכה והביאה לדפוס תקוה לוי.

"חיינו בשני חדרים, הכל היה בסדר, וחשבנו שכולם חיים כך, לא היה לנו שום קריטריון להשוואה עד שהגעתי לתיכון. תיכון יוקרתי, חברה חדשה, אחרת משהכרתי. הם היו עשירים, התלבשו אחרת, שמעו מוסיקה שונה והסתכלו עלי כפרימיטיבית."

- קלרה, את ילידת ישראל?
כן, נולדתי בארץ.

- מתי התחלת לחשוב שיש בעיה חברתית?
כשהגעתי לבית הספר התיכון. למדתי ביסודי בקטמונים, היינו שבע נפשות וחיינו בשני חדרים, הכל היה בסדר, וחשבנו שכולם חיים כך, לא היה לנו שום קריטריון. להשוואה עד שהגעתי לתיכון. תיכון יוקרתי, חברה חדשה, אחרת משהכרתי. הם היו עשירים, התלבשו אחרת, שמעו מוסיקה שונה והסתכלו עלי כפרימיטיבית. נוסף לכך, מתלמידה מצטיינת ביסודי, בתיכון נפלתי על הפנים. אז גילית איזו רמת לימודים יש לבתי הספר בשכונות, התחלתי לשאול שאלות, היה לי משבר זהות; התחלתי לשאול לאן אני שייכת, לבית, לשכונה, או לחברה בבית הספר. לקח לי זמן עד שהתגברתי על המשבר הזה.

"אבל הויכוח העיקרי היה בעינין של קבלת ההחלטות. אני האמנית שלתושבים יש את הזכות הלגיטימית להחליט על הגורל שלהם בעצמם."

- ואחר כך התגייסת לצבא, למדת פילוסופיה באוניברסיטה, עסקת כתיאתרון חברתי. אני רוצה להגיע לתקופה בה עבודת בפרוייקט השיקום עם אנשי ממסד של שיקום השכונות, ויצאת מהממסד החוצה והקמת עמותה עצמאית, מדוע?

חברי ואני התפקחנו מהאשליה שהממסד רוצה באמת לעזור לתושבי השכונות והעיריות. עבדתי די הרבה שנים בתוך הממסד ומיסיתי לעשות ולשנות דברים. כל הזמן ניסו לבלום אותי; אמרו לי, מה את נסחפת?

- מה זה היה, עניין של תקציבים.
גם עניין של תקציבים. אבל הויכוח העיקרי היה בעינין של קבלת ההחלטות. אני האמנית שלתושבים יש את הזכות הלגיטימית להחליט על הגורל שלהם בעצמם.

"אני מבינה את הראש של הממסד, הוא פוחד שהתושבים יגולו מהכוח שלו, והוא יהפוך להיות פחות חשוב. התושבים יהיו עצמאיים, בלתי תלויים. מה פתאום הפרימיטיבים האלה ידעו מהם רוצים."

- בעיתונים כתבו שיש ועדה של התושבים...
זה בעיתונים. במציאות הממסד פחד לתת את הכוח בידי התושבים.

"אינטגרציה היא סתם סיסמא! ילדי שטרן מגיעים לבית הספר הקולט בשכונה המבוססת ויעור מודבקים להם כל הסטראוטיפים: פרימיטיבים, שחורים, מסכנים, אנאלפביתים, וכמוזן-מזרחים. רמת הציפיות של המורים מהילדים שלנו מאוד נמוכה."

לגשת לבגרות. כשהתחלתי לגייס את הנוער לפרוייקט הם חשבו שאני מספרת בדיחה טובה, צחקו עלי. בשבילם הבגרות היתה כשמיים. פסגת השאיפות של נער בן 16 הוא להיות חשמלאי מוסמך. זה החלום שלו! זה פשוט מוכיח עד כמה הילדים האלה דיכאו אפילו את החלומות שלהם. אדם הרי יכול לחלום על כל מה שהוא רוצה... הילדים לומדים ממסגרת בית הספר וכאים אחרי

למען החינוך בשכונות ובעיירות הפיתוח, שלמעשה כבר פעלה בשכונה. כן, ה.ל.ה כבר פעלה בשכונה. - את רואה בפעילות שלכם דגם של התארגנות שכונתית שיכול לעבוד גם בשכונות אחרות? כן, זוהי אחת המטרות המרכזיות שלנו - להפוך למודל של שכונות ועיירות פיתוח ילמדו מאיתנו. צריך אנשים שהם נטו לשכונה. אנחנו שייכים רק לעצמנו ולכן הפכנו להיות הכתובת של התושבים בכל התחומים.

- נחזור לחינוך, מדוע היה צריך להתארגן למען החינוך, מה היה רע בחינוך בשכונה? אנחנו שכונה בת 4.500 תושבים ללא בית ספר. פיזרו את ילדי שטרן בארבעה בתי ספר באזור - עשו אינטגרציה! אינטגרציה היא סתם סיסמא! ילדי שטרן מגיעים לבית הספר הקולט בשכונה המבוססת ויעור מודבקים להם כל הסטראוטיפים:

זמן שעבדנו בתוך הממסד, הוא ראה אותנו כחובשים שני כוכבים. לדעתי, לא צריכה להיות סתירה בין האינטרס של הממסד לבין זה של השכונה. הממסד חייב אותנו לעבוד לפי הנהלים שהוא קבע; תושבים זה סיפור אחר, אנחנו לא היינו מוכנים לקבל זאת, והתפטרנו.

"אבל זו היתה תמימות מצדנו להאמין שלאחר שתיבחר נציגות של תושבים, שהם ישתפו אותנו. הם שיקרו! הממסד המשיך להתעלם מאיתנו."

החלטנו לארגן בחירות לוועד השכונה כדי שתהיה נציגות נבחרת של התושבים. לקח לנו שנה עד שהממסד הכיר בבחירות. זוהי זכות אלמנטרית של התושבים להתארגן ולהיבחר לוועד השכונה. עד שלא איימנו בכ"ץ שום דבר לא זו. התקיימו בחירות בהשתתפות אחוז גבוה מאוד של תושבים וקיבלנו את הרוב בוועד השכונה. ואז אמרנו: יופי הגענו לרגע השיא. אבל זו היתה תמימות מצדנו להאמין שלאחר שתיבחר נציגות של תושבים, שהם ישתפו אותנו. הם שיקרו! הממסד המשיך להתעלם מאיתנו; העירייה זורקת אותנו לשיקום, השיקום זורק אותנו לסוכנות, כל אחד אומר את שלו, הם גם לא מסתירים ביניהם, ואנחנו, בין הכסאות...

- ואז הקמתם את העמותה? כן, זה היה בתחילת 89, החלטנו להקים את העמותה כדי להציב אלטרנטיבה חדשה לממסד הזה, לעשות את זה כמו שאנחנו מאמינים. - אז עכשיו עמותת "שמש - שטרן למען שטרן" פועלת בעצמה לשיפוץ הבתים ולשינוי החינוך בשכונה. ושיקום שכונות כבר עובד? לא, שיקום שכונות עדיין נמצא. אבל מבחינתנו הוא לא קיים כיוון שהם לא משנים באמת משהו. שיצאו, שלום, שילכו הביתה!

"אחת המטרות המרכזיות שלנו - להפוך למודל של שכונות ועיירות פיתוח ילמדו מאיתנו. אנחנו שייכים רק לעצמנו ולכן הפכנו להיות הכתובת של התושבים בכל התחומים."

- אז מה אתם עושים בעמותה? קודם כל אנחנו דואגים להפיץ את המסר: די לחכות לממסד שיבוא ויעשה בשבילנו. הם לא יעשו זאת. ליצור את המודעות הזאת בקרב התושבים, לתת לתושבים את האמונה שאנחנו מסוגלים לעשות זאת בכוחות עצמנו ולא לחכות לכל מיני פונקציונרים שיבואו וישקמו ויחנכו אותנו. יש לנו את הכוח לעשות זאת.

- והתושבים הולכים אחריכם? כן, מאמינים בנו. תראי, אנחנו חלק מהתושבים. אנחנו חלק מההוויה הזאת של המצוקה, של המחנק.

- בפועל מה אתם עושים? אנחנו עובדים על הנושא של החינוך, מקיימים טוגאות בנושא של מעורבות חברתית. בעוד שבוע וחצי אנו מכנסים את כל ועדי הבתים כדי לבדוק תוכניות אלטרנטיביות, איך אנחנו משנים את החזות החיצונית של השכונה, שיהיה יותר נעים להיות פה. - מאוד חשוב לעסוק בנושא החינוך. את הצטרפת לפני שנה כפעילה בעמותה ה.ל.ה - הועד הציבורי

מועדון שמש: התחלה צנועה

פרימיטיבים, שחורים, מסכנים, אנאלפביתים, וכמוזן-מזרחים. רמת הציפיות של המורים מהילדים שלנו מאוד נמוכה. ומה שקורה בעצם זו אמונה המגשימה את עצמה; מתייחסים לילדים שלנו כאל נחותים ואז גם הילדים רואים עצמם כנחותים.

"פסגת השאיפות של נער בן 16 היא להיות חשמלאי מוסמך. זה החלום שלו! זה פשוט מוכיח עד כמה הילדים האלה דיכאו אפילו את החלומות שלהם."

גם הוריהם עברו את אותו מסלול, את אותה חרויה קשה ולכן הם מרגישים שאין הרבה מה לעשות. האמא הולכת לשיחה עם המורה שמדברת איתה בכל מיני מילים מפורצות, האמא נכנסת לשוק, ואז היא יוצאת עוד יותר מבולבלת. ה.ל.ה עובדת עם הורים. ה.ל.ה מאמינה שרק ההורים יכולים לשפר את מצב החינוך של הילדים שלהם, ולכן אנו נפגשים עם קבוצות הורים בכל הארץ. איפה שרק מתארגנים וקוראים לנו אנחנו מגיעים לשם. בשטרן אנחנו עושים דבר נוסף והוא פרויקט הבגרות. יש לנו קבוצות של תלמידי כיתות יא' בבתי ספר מקצועיים, שבת הספר אינו מאפשר להם

הצהריים ללמוד לבגרות בפרוייקט. מלמדים אותם מורים מצויינים המאמינים בהם ומעודדים אותם כל הזמן.

- למעשה הקמתם מערכת חינוך משלימה, עצמאית, בנוסף למערכת החינוך שבעצם לא פועלת כפי שהיא היתה צריכה לפעול? בדיוק. אנחנו לא רוצים להחליף את מערכת החינוך; למשרד החינוך יש תפקיד מאוד מוגדר ועליו לעשותו. בפרוייקט הזה אנחנו רוצים להוכיח שזה אפשרי, אנחנו רוצים ליצור לחץ של הנוער ושל ההורים על מערכת החינוך כדי שתאפשר לכל הילדים ללמוד ולגשת לבגרות.

- אני מבינה שאין לך טובות הנאה מהפעילות שלך. האם יש מחיר שאת משלמת עבור הפעילות הזו? בוודאי. עם כל התארים והנסיון שיש לי, מבחינת הממסד אני שרופה, לא יאפשרו לי לעבוד. מעבר לזה, בעלי ואני משקיעים המון שעות בהתנדבות בעמותה, וצריך גם להתפרנס במדינה הזו. אבל יש לי משפחה תומכת וחברים טובים המעודדים אותנו כל הזמן. עכשיו התחלנו לעבוד על גיוס תרומות לעמותה מקרנות ואנשים פרטיים בכדי שנוכל להריץ תוכניות נוספות ולהרחיב את הפעילות בשכונה, ליצור איזשהו הד, שאנשים יתחילו להבין שאפשר אחרת, שיש תקווה.